

Annales

Instituti

Archaeologici

XI - 2015

Godišnjak

*Instituta za
arheologiju*

Nakladnik/Publisher

INSTITUT ZA ARHEOLOGIJU
INSTITUTE OF ARCHAEOLOGY

Adresa uredništva/Editor's office address

Institut za arheologiju/Institute of Archaeology
HR-10000 Zagreb, Ulica Ljudevita Gaja 32
Telefon/phone 385 (0) 1 6150250
fax 385 (0) 1 6055806
e-mail: iarh@iarh.hr
<http://www.iarh.hr>

Glavni i odgovorni urednik/Editor in chief

Marko Dizdar

Izvršne urednice/Desk editors

Ivana Ožanić Roguljić
Asja Tonc

Tehničke urednice/Technical editors

Ivana Ožanić Roguljić
Asja Tonc

Uredništvo/Editorial board

Katarina Botić, Siniša Krznar, Ivana Ožanić Roguljić, Ana Konestra, Andreja Kudelić, Asja Tonc,
Marina Ugarković

Izdavački savjet/Editorial committee

Vlasta Begović, Marko Dizdar, Dunja Glogović, Snježana Karavanić, Goranka Lipovac Vrkljan, Branka Migotti, Kornelija Michreiter, Ante Rendić Miočević, Tajana Sekelj Ivančan, Tihomila Težak Gregl, Željko Tomičić, Ante Uglešić

Prijevod na engleski/English translation

Una Krizmanić Ožegović

Lektura/Language editor

Ivana Majer (hrvatski jezik/Croatian)
Una Krizmanić Ožegović (engleski jezik/English)

Dizajn/Design

REBER DESIGN

Korektura/Proofreaders

Ivana Ožanić Roguljić
Asja Tonc

Računalni slog/Layout

Hrvoje Jambrek

©Institut of archaeology, Zagreb 2015.

SADRŽAJ

Arheološka istraživanja

- 9** **Daria Ložnjak Dizdar**
Marko Dizdar
- Sotin i Opatovac, probna arheološka istraživanja višeslojnih nalazišta 2014. godine
- 14** **Daria Ložnjak Dizdar**
Marko Dizdar
- Sotin, arheološka istraživanja stariježeleznodobnog groblja u Podunavlju 2014. godine
- 18** **Tomislav Hršak**
Tino Leleković
Marko Dizdar
- Rezultati istraživanja nalazišta Batina – Sredno 2014. godine
- 23** **Daria Ložnjak Dizdar**
Marko Dizdar
Marina Sečkar
- Beli Manastir – Širine, zaštitna istraživanja prapovijesnog i srednjovjekovnog nalazišta AN 2A na dionici autoceste A5 Beli Manastir – Osijek – Svilaj 2014. godine
- 28** **Siniša Krznar**
- Arheološko istraživanje lokaliteta AN 8 Donji Miholjac – Goračka
- 33** **Kornelija Minichreiter**
- Slavonski Brod, Galovo, arheološka istraživanja 2014. godine
- 38** **Saša Kovačević**
- Nova Bukovica – Sjenjak 2014. godine
- 43** **Marko Dizdar**
- Rezultati istraživanja groblja latenske kulture Zvonimirovo – Veliko polje u 2014. godini
- 46** **Daria Ložnjak Dizdar**
Marija Mihaljević
- Dolina, istraživanje kasnobrončanodobnog groblja pod tumulima 2014. godine
- 50** **Tajana Sekelj Ivančan**
- Arheološki ostaci triju naselja na Sušinama u Virju
- 54** **Siniša Krznar**
- Nova sezona istraživanja lokaliteta Torčec – Cirkvišće

CONTENTS

Archaeological Excavations

- 9** **Daria Ložnjak Dizdar**
Marko Dizdar
- Sotin and Opatovac, trial research of multilayered sites in 2014*
- 14** **Daria Ložnjak Dizdar**
Marko Dizdar
- Sotin, archaeological research of an Early Iron Age cemetery in Danube region, 2014*
- 18** **Tomislav Hršak**
Tino Leleković
Marko Dizdar
- Research results from Batina – Sredno site in 2014*
- 23** **Daria Ložnjak Dizdar**
Marko Dizdar
Marina Sečkar
- Beli Manastir – Širine, rescue excavations of the prehistoric and medieval site AN 2A on the A5 highway, Beli Manastir-Osijek-Svilaj section in 2014*
- 28** **Siniša Krznar**
- Archaeological research of AN 8 - Donji Miholjac – Goračka site*
- 33** **Kornelija Minichreiter**
- Slavonski Brod, Galovo, Archaeological Research 2014*
- 38** **Saša Kovačević**
- Nova Bukovica - Sjenjak 2014*
- 43** **Marko Dizdar**
- Research results from the La Tène cemetery at Zvonimirovo – Veliko polje in 2014*
- 46** **Daria Ložnjak Dizdar**
Marija Mihaljević
- Dolina, research of the Late Bronze Age tumulus cemetery in 2014*
- 50** **Tajana Sekelj Ivančan**
- Archaeological remains of three settlements on Sušine in Virje*
- 54** **Siniša Krznar**
- New season of research at the Torčec-Cirkvišće site*

59 **Snježana Karavanić**
Andreja Kudelić
Tena Karavidović

Rezultati arheološkog iskopavanja lokaliteta Kalnik – Igrišće 2014. godine

59 **Snježana Karavanić**
Andreja Kudelić
Tena Karavidović

Results of archaeological excavation from Kalnik – Igrišće site in 2014

63 **Tatjana Tkalčec**

Novi pogledi na stara obrambena zdanja: burg Vrbovec u Klenovcu Humskom, arheološka istraživanja 2014. godine

63 **Tatjana Tkalčec**

New perspectives on ancient fortifications: Vrbovec Castle in Klenovec Humski, archaeological investigations in 2014

74 **Goranka Lipovac Vrkljan**
Ana Konestra

Sustavna istraživanja lokaliteta Crikvenica – Ad turre: obrada nalaza 2014. godine i izložba 845°C Ad turre (Muzej grada Crikvenice)

74 **Goranka Lipovac Vrkljan**
Ana Konestra

Systematic research of Crikvenica – Ad turre site: analysis of finds in 2014 and the 845°C Ad Turre exhibition (Museum of Crikvenica)

77 **Goranka Lipovac Vrkljan**
Bartul Šiljeg
Ivana Ožanić Roguljić
Ana Konestra

Istraživanje regionalne antičke keramičarske proizvodnje i organizacija III. međunarodnoga arheološkog kolokvija Rimske keramičarske i staklarske radionice. Proizvodnja i trgovina na jadranskom prostoru, Crikvenica 2014. (Hrvatska zaklada za znanost, projekt RED)

77 **Goranka Lipovac Vrkljan**
Bartul Šiljeg
Ivana Ožanić Roguljić
Ana Konestra

Research in ancient regional pottery production and organization of the Third International Archaeological Colloquium "Roman pottery and glass manufactures. Production and trade in the Adriatic region", Crikvenica 2014 (HRZZ Croatian Science Foundation, Project RED)

80 **Goranka Lipovac Vrkljan**
Branko Mušić
Bartul Šiljeg
Ana Konestra

Geofizička istraživanja antičkih struktura u uvali Mahučina na otoku Rabu (općina Lopar) 2014. godine (projekt RED, Hrvatska zaklada za znanost)

80 **Goranka Lipovac Vrkljan**
Branko Mušić
Bartul Šiljeg
Ana Konestra

Geophysical survey of ancient structures in Mahučina Bay on the Island of Rab (Lopar municipality), 2014 (HRZZ, Croatian Science Foundation, Project RED)

83 **Asja Tonc**
Ivan Radman-Livaja
Anja Bertol

Rezultati probnih iskopavanja na gradini Svete Trojice 2014. godine

83 **Asja Tonc**
Ivan Radman-Livaja
Anja Bertol

Results of trial excavations at Sveta Trojica hillfort in 2014

87 **Marina Ugarković**
Ivančica Schrunk
Vlasta Begović
Marinko Petrić

Arheološka istraživanja rimske vile u uvali Soline na otoku Sveti Klement (Pakleni otoci, Hvar), lipanj 2014. godine

87 **Marina Ugarković**
Ivančica Schrunk
Vlasta Begović
Marinko Petrić

Archaeological research of a Roman villa in Soline Bay at the Island of St. Clement (Pakleni Islands, Hvar) in June 2014

Terenski pregledi

93 **Hrvoje Kalafatić
Bartul Šiljeg**

Terenski pregled na prostoru općina Belišće, Marijanci i Donji Miholjac

98 **Zorko Marković
Katarina Botić
Danimirka Podunavac
Jasna Jurković**

Rezultati terenskog pregleda općine Koška 2014. godine

104 **Andreja Kudelić
Filomena Sirovica
Ina Miloglav**

Prikaz rezultata prve faze sustavnoga terenskog pregleda gornje Podravine

109 **Tatjana Tkalčec
Daria Ložnjak Dizdar**

Terenski pregled predjela desne obale srednjeg toka rijeke Glogovnice (Repinec, Festinec, Pokasin, Špiranec)

116 **Tatjana Tkalčec**

Terenski pregled okolice grada Vrbovca tijekom 2014. godine, Zagrebačka županija

128 **Goranka Lipovac Vrkljan
Ana Konestra**

Projekt Arheološka topografija otoka Raba – rezultati terenskog pregleda na području grada Raba u 2014. godini i izložba Arheološka topografija: putovanje kroz prošlost Lopara

Zračna arheologija

135 **Bartul Šiljeg
Hrvoje Kalafatić**

Zračna arheologija u istočnoj Slavoniji 2014. godine

Ostala znanstvena djelatnost Instituta za arheologiju

141-148

Field Surveys

93 **Hrvoje Kalafatić
Bartul Šiljeg**

Field survey on the territory of Belišće, Marijanci and Donji Miholjac municipalities

98 **Zorko Marković
Katarina Botić
Danimirka Podunavac
Jasna Jurković**

Results of a field survey of Koška municipality in 2014

104 **Andreja Kudelić
Filomena Sirovica
Ina Miloglav**

Presentation of results of the first stage of systematic field survey of Upper Podravina (Drava valley)

109 **Tatjana Tkalčec
Daria Ložnjak Dizdar**

Field survey of the right bank of Glogovnica's midstream (Repinec, Festinec, Pokasin, Špiranec)

116 **Tatjana Tkalčec**

Field survey of the area surrounding Vrbovec, Zagrebačka County, 2014

128 **Goranka Lipovac Vrkljan
Ana Konestra**

Project Archaeological topography of the Island of Rab – results of field survey in the City of Rab area in 2014 and exhibition Archaeological topography: a journey through the history of Lopar

Aerial archaeology

135 **Bartul Šiljeg
Hrvoje Kalafatić**

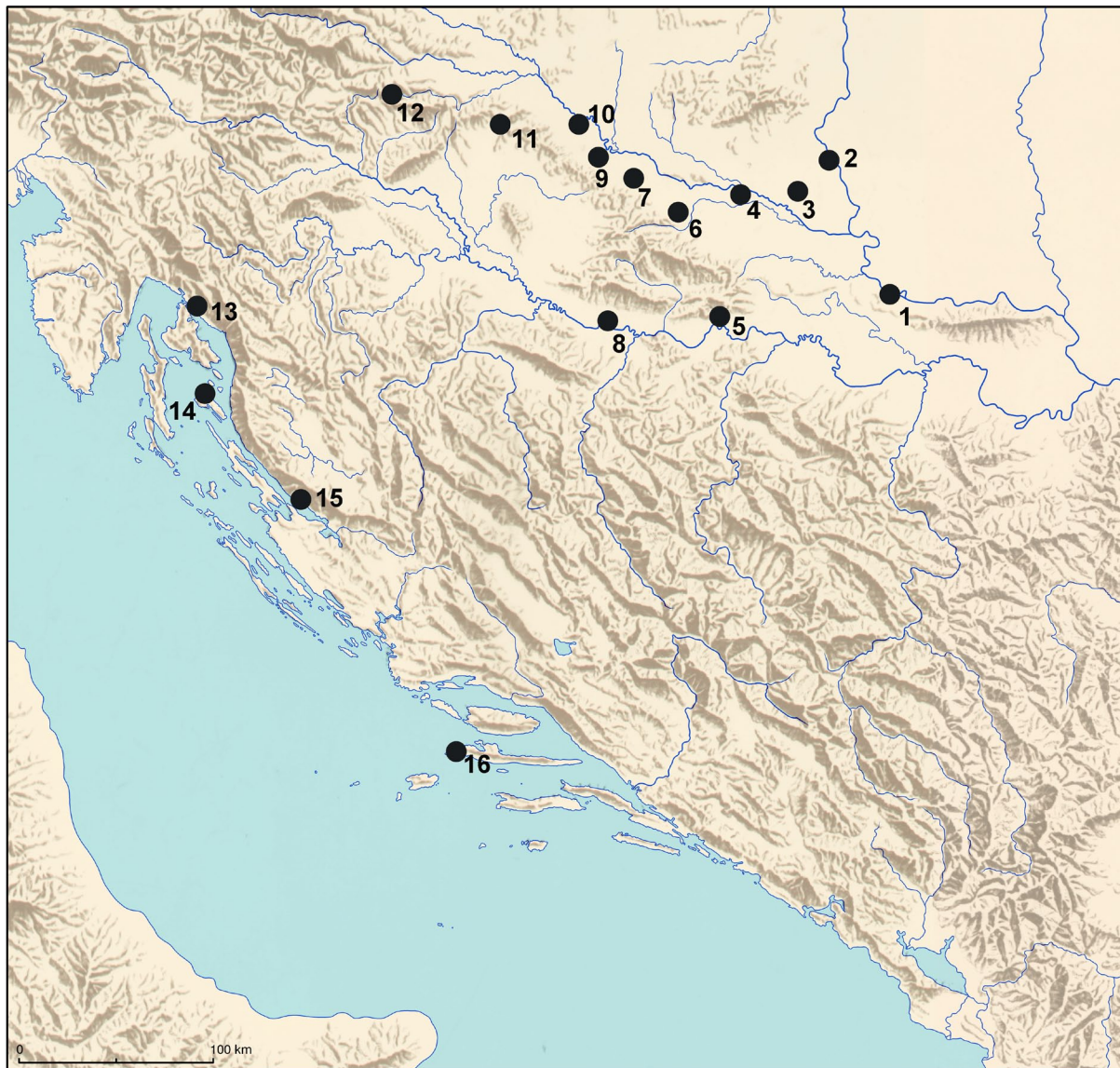
Aerial archaeology in eastern Slavonia in 2014

Additional scientific activity of the Institute

141-148

Arheološka istraživanja

Archaeological Excavations

1. Sotin, Opatovac	9. Virje – Sušine
2. Batina – Sredno	10. Torčec – Cirkvišće
3. AN 2A Beli Manastir – Širine	11. Kalnik – Igrišće
4. AN 8 Donji Miholjac – Goračka	12. Klenovec Humski – Plemićki grad Vrbovec
5. Slavonski Brod – Galovo	13. Crikvenica – Igralište
6. Nova Bukovica – Sjenjak	14. Rab – Mahučina
7. Zvonimirovo – Veliko polje	15. Gradina Sv. Trojica
8. Dolina	16. Sveti Klement – Soline

Rezultati istraživanja groblja latenske kulture Zvonimirovo – Veliko polje u 2014. godini

Research results from the La Tène cemetery at Zvonimirovo – Veliko polje in 2014

Marko Dizdar

Primljeno/Received: 22. 03. 2015.
Prihvaćeno/Accepted: 17. 08. 2015.

Zaštitna istraživanja nalazišta Zvonimirovo – Veliko polje provedena su na središnjem dijelu uzvisine na kojem su zabilježeni brojni paljevinski grobovi latenske kulture. Izdvajaju se grobovi s naoružanjem te oni u kojima su zabilježeni prilozi ženske nošnje i nakita koji se datiraju u Mokronog IIb stupanj. Od posebne je važnosti otkriće groba LT 103, vjerojatno dvojnoga ženskog pokopa, u kojem je prvi put na groblju u Zvonimirovu pronađen novac.

Ključne riječi: Zvonimirovo, groblje, Podravina, Mokronog IIb, nošnja, naoružanje, novac
Keywords: Zvonimirovo, cemetery, Podravina, Mokronog IIb, garment, weapons, coinage

Zaštitna istraživanja nalazišta Zvonimirovo – Veliko polje (općina Suhopolje, Virovitičko-podravska županija) provedena su tijekom lipnja i srpnja 2014. godine.¹ U dosadašnjim istraživanjima dokumentirana su dva vremenska horizonta pokopavanja – stariji s paljevimskim grobovima latenske kulture iz mlađega željeznog doba, dok mlađem horizontu pripadaju kosturni grobovi bjelobrdске kulture.

Groblje je smješteno na blagoj, izduženoj uzvisini orijentacije sjeverozapad – jugoistok, jugoistočno od sela Zvonimirovo. Uzvisina svojim sjevernim dijelom dopire do ruba nekadašnje dravske terase kojim prolazi cesta koja od Zvonimirova vodi prema Gačiću. Rezultati dosadašnjih istraživanja potvrdili su spoznaje kako se groblje latenske kulture rasprostire po cijeloj površini uzvisine, dok se bjelobrdski grobovi nalaze samo na njezinu središnjem dijelu.

Površina istraživanja 2014. godine obuhvatila je središnji dio uzvisine na kojem su pronađeni paljevinski grobovi latenske kulture s naoružanjem, zatim s predmetima nošnje i nakita, dok popudbini pripadaju prilozi keramičkih posuda te nalazi životinjskih kostiju. U 2014. godini istražene su: sonda 19, dimenzija 28,00 × 3,00 m; sonda 20, dimenzija 6,00 × 3,00 m; sonda 24, dimenzija 38,00 × 3,30 m; odnosno, istražena je površina od 227 m² ili ukupno 3161 m² nalazišta. Različite širine sonde ovisile su o neujednačenim površinama koje se nalaze između redova voćnjaka koje su trenutačno jedino dostupne za istraživanja. Prosječna dubina iskopa iznosila je oko 1,20 m, pri čemu stratigrafija isključivo odgovara geološkim slojevima – pijeska i ilovače. S obzirom na to da su pojedine sonde bile položene po dijelu uzvisine na kojem prevladavaju različiti slojevi pije-

ska, dubina iskopa na mjestima je iznosila i do 1,50 m. S druge strane, zabilježeni su i ostaci plitko ukopanih grobova koji su uništeni tijekom intenzivne poljoprivredne obrade zemljišta. U zapadnom dijelu sonde 19 pronađen je ukop SJ 428 koji možda pripada tragovima aktivnosti životinja na nalazištu, a koje su zabilježene i tijekom prijašnjih iskopavanja. Zapuna je sadržavala nalaze latenske kulture koji vjerojatno pripadaju uništenim grobnim cjelinama.

U istraživanjima je pronađeno šest grobova latenske kulture (LT 102 – LT 107) koji su sadržavali spaljene ostatke pokojnika položene na dno grobnih raka pravokutnog ili kvadratnog oblika i zaobljenih uglova. S obzirom na kompaktnost hrpica spaljenih kostiju može se pretpostaviti kako su one, s manjim priložima, bile položene u materijal organskog podrijetla (tkanina ili koža). Izdvaja se nalaz groba LT 103 s dvije hrpice spaljenih kostiju položenih u uglove grobne rake pravokutnog oblika (sl. 1). Svaka hrpica sadržavala je predmete nošnje i nakita što pokazuje kako je vjerojatno riječ o dvojnomo ženskom grobu, što je prvi takav slučaj zabilježen na groblju u Zvonimirovu. Dosad se, kada su u pitanju grobovi s dva odrasla pokojnika, uvijek radilo o pokopima muškarca i žene s razdvojenim hrpicama spaljenih kostiju s karakterističnim priložima što upućuje na njihovo spaljivanje na zasebnim lomačama (Majnarić-Pandžić 2001; Dizdar 2004). Isti je slučaj vjerojatno bio i u grobu LT 103, što još trebaju potvrditi i rezultati antropološke analize.

U grobovima muškaraca pronađeni su naoružanje te predmeti nošnje. Naoružanju pripadaju nalazi savijenih mačeva u koricama, zatim koplja te umba uz koja se pojavljuju i željezne ručke štita. S naoružanjem se može povezati i nalaz kamenog brusa u grobu LT 107. Muškoj nošnji pripadaju nalazi željeznih kopči i obruča od pojasnih garnitura te različiti oblici željeznih fibula srednjolatske sheme.

Uz spaljene ostatke pokojnica položeni su predmeti nošnje te nakit. Nošnji pripadaju željezni pojasi koji su sastavljeni od dvostruko uvijenih članaka, s kopčom na jednom i petljom na drugom kraju. Uz pojase se pojavljuju i željezne štapičaste

¹ Istraživanja su provedena od 23. lipnja do 6. srpnja 2014. godine, a u njima su još sudjelovale M. Sečkar i D. Ložnjak Dizdar. Financijska sredstva osigurali su Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta RH kroz znanstveni projekt *Razvoj i mobilnost protopovijesnih zajednica naseljenih na tlu kontinentalne Hrvatske* (br. projekta: 197-1970685-0711) i Ministarstvo kulture RH. Restauraciju i konzervaciju nalaza provodi dipl. konzervator Mihael Golubić iz Hrvatskoga restauratorskog zavoda.

Sl. 1 Grob LT 103 (snimio: M. Vojtek).

Fig. 1 Grave LT 103 (photo by: M. Vojtek).

kopče tipa Brežice sastavljene od igle i lančića. Najbrojnijem dijelu nošnje pripadaju nalazi brončanih fibula s dvije kuglice. Još su izdvojene brončane fibule tipa Zvonimirovo koje predstavljaju jednu od osnovnih tipoloških karakteristika ženske srednjolatske nošnje na podravskom prostoru. Isto tako, u grobovima su zabilježene i brončane fibule s pravokutnim i trokutastim udubljenjima. Od nakita su u najvećem broju pronađeni rastavljeni ulomci staklenih narukvica od bezbojnog stakla. Od posebne je važnosti nalaz cjelovitoga staklenog prstena od bezbojnog stakla sa žutom folijom u grobu LT 103. Uz jedan sličan stakleni prsten iz groba LT 31, riječ je o jedinstvenim nalazima u sjevernoj Hrvatskoj. U spomenutom grobu LT 103 pronađen je i dio staklenog prstena od kobaltneplavog stakla.

Od neizmjerne je važnosti otkriće u spomenutom dvojnom ženskom grobu LT 103 maloga istočnonoričkog srebrnog novca (3/4 obola?) tipa Varaždin A s prikazima konja na aversu i reversu.² Novac je pronađen pri dnu hrpice spaljenih kostiju koja je bila položena u sjeverozapadnom uglu grobne rake. Riječ je o jedinstvenom nalazu novcem datiranog groba iz mlađega

željeznog doba na cijelom prostoru južne Panonije. Na groblju Mihovo nalazi mlađih tipova istočnonoričkog novca zabilježeni su u dva groba (Windl 1976: 891), dok je sa šireg prostora srednje Europe poznato još nekoliko grobnih cjelina s nalazima novca (Polenz 1982).

U grobove obaju spolova pridodana je i popudbina kojoj pripadaju nalazi keramičkih posuda te životinjskih kostiju. Najbrojniji oblik predstavljaju različito oblikovani lonci te zdjele S-profilacije. Ipak, najistaknutiji keramički nalaz je ukrašeni kantharos na nožici iz groba LT 104 s dvije profilirane trakaste ručke (sl. 2).

Istraživanja provedena 2014. godine na središnjem dijelu uzvisine potvrdila su dosadašnje spoznaje kako je riječ o dijelu groblja s većim brojem grobova latenske kulture. Preliminarna tipološko-kronološka analiza pronađenih nalaza, posebno naočužanja i predmeta nošnje, pokazuje kako se grobovi mogu datirati u Mokronog IIb stupanj (LT C2), odnosno u kraj 3. i prvu polovinu 2. stoljeća prije Krista (Božič 1999; Tomičić, Dizdar 2005; Dizdar 2011; 2013).

2 Za određenje novca zahvaljujem dr. sc. Tomislavu Biliću iz Arheološkog muzeja u Zagrebu.

Sl. 2 Kantharos iz groba LT 104 (snimio: M. Vojtek).

Fig. 2 Kantharos from grave LT 104 (photo by: M. Vojtek).

Literatura

- Božič, D. 1999, Die Erforschung der Latènezeit in Slowenien seit Jahre 1964., *Arheološki vestnik*, Vol. 50, 189—213.
- Dizdar, M. 2004, Grob LT 11 iz Zvonimirova – primjer dvojnog pokopa latenske kulture, *Opuscula archaeologica*, Vol. 28, 41—89.
- Dizdar, M. 2011, The La Tène culture in central Croatia. The problem of the eastern border of the Taurisci in the Podravina region, in: *The Eastern Celts, The Communities between the Alps and the Black Sea*, Guštin M., Jevtić M. (eds.), Univerza na Primorskem, Znanstveno-raziskovalno središče, Univerzitetna založba Annales, Koper–Beograd, 99–118.
- Dizdar, M. 2013, *Zvonimirovo – Veliko polje. Groblje latenske kulture 1*, Monographiae Instituti Archaeologici 8, Zagreb.
- Majnarić-Pandžić, N. 2001, Grob ratnika Lt 12 iz srednjolatenskog groblja u Zvonimirovu kod Suhopolja u Virovitičko-podravskoj županiji, *Prilozi Instituta za arheologiju u Zagrebu*, Vol. 18, 83–101.
- Polenz, H. 1982, Münzen in latènezeitlichen Gräbern Mitteleuropas aus der Zeit zwischen 300 und 50 vor Christi Geburt, *Bayerische Vorgeschichtsblätter*, Vol. 47, 72–222.
- Tomičić, Ž., Dizdar, M. 2005, Grobovi latenske kulture s Velikog polja u Zvonimirovu – rezultati istraživanja 1993.-1995., *Prilozi Instituta za arheologiju u Zagrebu*, Vol. 22, Zagreb, 59–125.
- Windl, H.-J. 1976, Zur Chronologie des Gräberfeldes von Mihovo, Unterkrain (Dolenjsko), *Annalen des Naturhistorischen Museums in Wien*, Vol. 80, 877–894.

Summary

Rescue archaeological excavations at Zvonimirovo-Veliko polje site in 2014 were conducted on the middle part of a highrise where six La Tène cremation graves were found (LT 102 – LT 107). Apart from weapons, what stands out the most is a possible double burial of women (LT 103), with garments, jewellery and coins – small, eastern Norican silver coins (3/4 obol?) Varaždin A type, with horse shown on both sides of the coin. This is a unique find for Zvonimirovo cemetery, as well as the general south Pannonian area.